hejmar 57 - Payîz 2015

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Stokholmê ya 57an

Civîna Kurmancî ya 57an rojên di navbera 12 – 19/12/2015an de li Kitêbxaneya Kurdî li bajarê Stokholmê hat li dar xistin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: *Ji Ferhengoka Memdûh Birîfkanî ya dawîya dîwana wî, Hin peyvên ji Dîwana Ehmedê Nalbendî, Peyvên ji ferhengoka Paul Bêdarî, Termînolojîya pizîşkî, Peyvên ji ferhengoka Jaba ya Rewendan û Hin peyvên nenas /kêmnas.*

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Lezgînê Çalî (Barzan), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Rênas Awdal (Zaxo), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Berhemên ji xebata vê civînê li jêrê têne pêşkêş kirin.

Ji ferhengoka Memdûh Birîfkanî ya dawîya dîwana wî
- II -

Amadekar: NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
defzen, defjen	tef çalan	joueur de tambourin	def-player
dewîn, diwîn	ayran çorbası	soupe de petit lait aux boulettes de boulghour ou de riz	soup made out of buttermilk and cooked pounded wheat groats or rice
dêkwane; dûkane, bêkane, dêkane, hodax, hodar, zilîqo	kuşları avlamakta kullanılan özel yapışkan bir madde	un adhésif spécial utilisé dans la chasse aux oiseaux	a particular adhesive used for hunting birds
dikak	erzak	provisions	stored food stuffs
dûmahî; dawî	son	fin, suite	end
dîlpank; peyîzk	merdiven	escalier	stairs
deqdank	dövme araçları kabı	boîte à outils de tatouage	tattooing box
elind	şafak	aube	dawn
yekcar; yekcarî, êkcarî, bi carekê	büsbütün, tamamiyle	totalement, absolument, d'un seul coup	totally, altogether, absolutely
êre; hêre, vêre, vira, vêrê	bura, burası	ici	here
gûnîk; telîs	torba	gros sac	burlap sack, ginnysack
hisîk; xerbenk, xirnûf, xurnîfk, xurnîk, xirnîk (*ceratonia siliqu)*	keçi boynuzu	carobier	carob
îskele	iskele	échafaudage	scaffold
stirk *(eremurus spectabilis)*, gûlik	çiriş otu	asphodèle	asphodelus, eremurus spectabilis
pang; pag	ahır	étable	stable
perûk	kumaş	tissu	fabric, cloth
parzîng; tûr	çanta	sacoche	bag
pasevan; pasban	bekçi, muhafız	gardien	guard
pela	sonbaharın ilk yağan gür yağmuru	la première pluie drue de l'automne	the first lush rain of autumn
pelatînk; pelîtak, pelpelatînk, minminîk, pepûle, pirpirok, îdîdok, firfirok, pilpilok, belîtank, beletîfk, bilbilîtank, belatînk, perperok, pirpirk, pinpinîk, pelpelîsk, pilpilîng, sîperik, pirpirînk, pîtanok, mînik, pirik, perperenk	kelebek	papillon	butterfly
pelçem; pelçim, belçim, belg, berg, per, pel	yaprak	feuille	leaf
pelepel	bir işi acele ve stres altında yapma	à la hâte, hâtivement	doing something in hurry or under stress
pelex; pêçêbûyî	elinden iş gelen, becerikli	capable	a capable person

stirk - *eremurus spectabilis*

pelatînk - *Nymphalidae*

Xirnûf - *Ceratonia siliqua*

Ferhengoka kurdî ya A. Jaba 1858

devoka Hekarî
û revendên li derdora Mûş û Bazîdê

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
teşenek	yangılanma, iltihaplanma	inflammation	inflammation
teşenekî	yangılı, iltihaplı	inflammatoire, infectieux	Inflammatory, inflammation
ajotin	sürgün	déportation	deportation, exile
derteng; tengûder	geçit vermeyen	passage étroit	narrow passage
aşîv; destcerar	derecik	ruisseau, rigole, ru	stream, rivulrt rill
derêrê; dererê	yoldan sapmış	dévié	Diverted, deviated
awer; awir, ar, agir	ateş	feu	fire
awirîn; hêwirîn	yerleşmek, barınmak	s'installer, s'abriter	to inhabit, to shelter
reşkon; reşmal	karaçadır	tente noire en poils de chèvre	black goat-hair tent (traditionally nomadic)
bereba; berba, kozer	harman artığı, çer çöp	résidus de fétus de paille et de grains sur l'aire de moisson	bits of straw and grain left after harvesting
gilûle	1. mermi, 2. top mermisi	1. balle, 2. obus	1. bullet, 2.shell
birûsk	1. yıldırım, 2. acı sancı	1. éclair, 2. élan de douleur	1. lightning, 2. sudden sharp pain
sînebend	1. kolon, 2. sütyen	1. poitrinière, 2. soutien-gorge	1. hobble strap, breast collar 2. brassiere
berhavêjî; berçûyî	düşük	avorton	a runt, a puny person
berhev	1. toplu, 2. amade	1. rassemblé, 2. prêt, préparé, en ordre	1. assemblied, rallied, 2. prepared, ready, in ranks
bez	iç yağı	graisse	fat, grease
don, dohn, duhn	yağ	graisse, huile	oil
bijûjin; şûjin, sûjin	çuvaldız	grosse aiguille	packing needle
dêm; dêmî	kurak arazi	aride	arid
pistan	meme	mamelle, pis	nipple (woman), udder (animal)
pişkivîn; bişkivîn	1. açılmak, açmak (çiçek), 2. sökülmek (dikiş)	1. éclore (fleur), 2. se défaire, filer, se détricoter	1. to blossom, 2. to disintegrate, to unstitch
belaş; mift	beleş	gratuit, gratis	free, for free, free of charge
betal	1. boş, 2. işsiz, 3. geçersiz, 4. saçma	1. vide, 2. inoccupé, sans emploi, 3. caduc, 4. vain	1.empty, vacant, 2. unemployed, 3.nul and void, invalid, 4. In vaim, fruitless
bintas; 1. tebaxçe, 2. tepsî	1. fincan tabağı, 2. tepsi	1. soucoupe, 2. plateau	1. saucer, 2. tray
kuhr; binîya tevşo /çekûç/ dasê, bin, qûn	dip	fond, extrémité	bottom
borîn; bihurîn, derbas bûn	geçmek	passer v.i.	to pass
borandin; bihurandin, derbas kirin	geçirmek	passer v.t.	to pass
buk; devî, devîk	çalılık, fundalık	buisson, bosquet	bush
sîrix; sirîx	hayasız	effronté, sans vergogne	shameless, brazyk
bêdad	adaletsiz, adil olmayan	injuste	unjust, unfair
bêdadî	adaletsizlik	injustice	injustice
jibîrvekirin; jibîrkirin, bîrkirin	unutma	oubli, omission	oversight, omission
ji bîr ve kirin; ji bîr kirin, bîr kirin	unutmak	oublier	to forget
bêmizd; bêmiz, bêheq	ücretsiz	sans rémunération	unpaid

Baxê Kurda: Sercemê dîwana Ehmedê Nalbendî (I) Berg 1

Amadekar: Newzad HIRORÎ

kurdî	tirkî	fransizî	înglîzî
nişter dan	neşter vurmak	inciser	to scalpel
ji destê xwe kirin; ji dest birin/dan/revandin	elinden kaçırmak	louper, rater	to lose sth
qeşmer	kaba	plaisantin, grossier	rude, cheeky
cerd	talan	pillage	plunderer
şol; dabaş, şuxul, kar, îş	iş	travail, affaire	matter
ferş; xalîçe	halı	tapis	carpet
vehandin	dokumak	tisser	to weave
mereq; meraq	merak	1. curiosité, 2. souci	1. curiosity, 2. worry
gidoş	godoş	maquereau	pimp
xiroş	feryat, figan	cri	roar
vebûrîn (veborîn)	aşmak	excéder	to exceed
porîn	dırdır etmek	grommeler, bougonner	to nag
şenboz; şemûz, şehmûz	haşarı, huysuz	irritable, qui a un sale caractère	naughty, jumpy
fehl	azgın, şehvetli	en rut, excité	rut, rutty, horny, hot
kebend; kember	kemer	ceinture	belt
pê ve dan	1. sokmak, ısırmak, 2. çarpmak	1. mordre, 2. frapper	1. to bite, 2. to bite (litt. & fig.)
pel	köz	braise	ember
rezvan	üzüm bağbanı	vigneron	vineyard farmer
bexşandin (yekî)	hibe etmek, bağışlamak	faire grâce, pardonner	to donate
(meşk) kan; keyîn, kîyan, kil dan, kil kirin, kilîn, kilandin	yayık yaymak	baratter	to churn
dilzelal; dilpaqij	temiz kalpli	qui a bon cœur	pure hearted
şêlî; şêlû, şolî, şulû, şwilî, şwêlî	bulanık	trouble	impure
hewale; hewalik	teras korkuluğu	clôture en brique d'une terasse	roof fence (usually of bricks)

Hin peyvên kêmnas – nenas - IV -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hêlî; bi hêrs	kızgın	fâché, en colère	angry, in a temper
hêl	1. güçlü, 2. çabuk, hızlı, 3. yüksek ses	1. puissant, fort, 2. rapide, veloce, 3. à haut voix	1. forceful, strong, quick, 2. quick, rapid, swift, 3. loud voiced
dengê birî	yüksek ses	haute voix	aloud,
dengê xwe birî kirin	sesini yükseltmek	élever sa voix	to raise oneès voice
birî	doğum sancısı	contraction d'enfantement, travail	contractions, labour pain, to be in labour
<birî têne min>	doğum sancısı çekiyorum	j'ai des contractions	I have labour pains
birî	güç, kuvvet	force, puissance	force, power
<birîyê xwe bidê>	güç vermek	donner de la force	act forcefully
henîdaşk; hinetîşk, henetîşk, kevza keviran	kaya yosunu, liken	bot. lichen	lichen
hepeng	başıboş, toplumda değeri olmayan kişi	vagabond, vaurien	a tramp, a vagrant, a good-for-nothing
hesî	bulanık görüntü	flou, brouillé	wooly, vague, blurred
hevdest	suç ortağı	complice	accomplice
hevlîz	oyun arkadaşı	compagnon de jeu	playmate
hewre; herwe	beleş	gratis, gratuit	for free, free, free of charge
<werin malê hewre!>	gelin gelin beleş mala gelin!	venez à la marchandise gratuite!	come and buy very cheap things!
hilkijîn; helehel pê ketin, bêhn ji westê çikîn	nefes darlığı çekmek	suffoquer, être à bout de souffle	to suffocate, to bebreathless
hilkijandin; helehel pê ketin, bêhn ji westê çikîn	nefes darlığı çektirmek	essouffler	to be out of breath
hilkundirîn	inatkar olmak	être têtu	to be stubborn
îşkene; afik, merge, avdonk	sos, işkene	bouillon	clear soup,
jelîl; jêlîl, jêhil; ji jêr ve	aşağıdan yukarıya doğru	du bas vers le haut	upwards, upward, f
<jelîl temaşayî çavên te bikim>	"gözlerine aşağıdan yukarıya doğru bir bakayım"	"que j'examine ton œil du bas vers le haut"	"let me examine your eyes completely"
jinza; jajerûn, zivrok, pîne (xwarinek e, ard, şekir û rûn diqelînin, rûnê nivîşk dihelînin berdidin ser. didin jinên nûzayî).	yeni doğum yapan hanımlara un, şeker ve tereyağından yapılan yemek	bouillie à base de farine, du beurre et du sucre servi aux parturientes	a soup prepared from fried flour, sugar and butter for post-partum women
kanoşk; qele, qale, keleh (di fitbolê de)	kale (futbolda)	but (football)	goal
kar (f), kara xwê	tuz ocağı	mine de sel	salt main
kenîşt; şelîq, şîraq, kî, çîrt, kilîç, kinîştik, kêlîşk, şîqal	çapak	chassie	eye gunk
kêrc; kîn, kerb	kin	haine	hatred
<filankes ji min bi kêrc e>	falankes bana kinli	un tel a de la haine envers moi	that person hates me
kerekinc; kevjal	yengeç	crabe	crab
kevar: *kesên ku dizanin bi kevir şer bikin*	taşla savaşmayı bilen	personnes qui savent travailler la pierre	person who knows how to fight with the stones
kirtûpan	savsak, dikkatsız, düzensiz	négligeant, étourdi, désordonné	careless, slipshod, sloppy
kul; na'ozk, kulna'ozk	yapay mağara	grotte artificielle	man-made cave
qube	kubbe	voûte, dôme	vault, dome
kuncandin	dışkılı yünleri kırpmak	tondre la laine souillée de crottin	to shear wool of livestock which is soiled with feces
guncîn, guncîyan	1. sığmak, 2. uymak	1. s'ajuster, 2. s'accomoder, suivre	1. to fit, to adjust 2. to adapt oneself, to comply
<ew nabine qabilê hisaban, naguncine defter û kitaban> E. Xanî	"onların sayıları hesaplanamaz, sayıları defter ve kitaplara sığamaz" E. Xanî	"leur nombre est incalculable, livres et cahiers ne peuvent les contenir" E. Xanî	"their number is incalculable, their number can not be fit them in the books" E. Xanî
guncandin	1. sığdırmak, 2. uymasını sağlamak, 3. uyarlamak	1. ajuster, accorder, conformer, 3. rendre compatible	1. to fit, to adjust, accommodate, 2. to comply, comform, 3. to comply, make s.th. compatible
kurtisandin	budamak	élaguer	to prune, lop off
kusk; kuskî	keski	ciseau, burin	chisel
kusk; çavşîn, çavsût	mavi gözlü	qui a des yeux bleus	blue eyed
kuxika xirtikî	krup hastalığı	méd. croup, laryngite diphtérique	medic. croup, diptheria, spasmodic laryngitis
kûzik; koc, koce, kûp, îvik	asma kilit	cadenas	padlock
loş vedan	palavra atmak, atmak	affabuler	to palaver, fabricate tell stories
malofî; malovî	evcil	domestique, apprivoisé	domesticated, tame
marmij; hekîmê/ kesê ku jehra maran dimije û mirov ji jehrîbûnê xelas dike	yılan zehirini emerek hastayı tedavi eden	guérisseur qui suce le venin de serpent	a healer person who sucks snake poisen out of a bite as a treatment
maşik; roja piştî Newrozê ku keç û xort derdikevin çolê	Newroz ertesi genç kız ve erkeklerin birbirlerini tanımak amacıyla kıra çıkmaları	le lendemain de Newroz où les jeunes gens partent à la campagne pour faire connaissance	day after Newroz when young men and women go to the countryside to know one another better
maşik	mekanizma tırnağı	mécanique d'une arme à feu	the tab mechanism of a fire-arm
mebranî; mevranî (nebîranî, nefse, megîran, mehburan, negîranî, mebîranî)	aşerme, aşerenlik	caprice, toquade, lubie	a capice, a fad, a craze
"Zînê mebranî ye" (dilê zînê di dema ducanîtîyê de diçe tişteki)	Zîn aşerenlik çekiyor	Zîn est capricieuse (elle a des toquades quand elle est enceinte)	Zîn has capricious, (she has crazes when she's pregnant)
mengole	yararsız	bon à rien, vaurien	good-for-nothing, vagrant
bisteh	cesur	brave, courageux	brave, courageous
<bisteh be>	cesur ol	soit courageux	be brave
bistehî	cesaret	courage, bravoure	courage, bravery,
erzin	akdarı	millet	millet
menhûne	ipotek, tutu	hypothèque, gage	pledge, pawn, mortgage
merdemêr; mêrê merd	mert, cömert	généreux	generous
merînî; mirovanî, mervatî	insancıl, insan düşkünü, dost	humain, bienveillant	humane, benevolent
merşen; mevşen, teneşo	teneşir	banc ou table sur laquelle on procède à la toilette d'un mort	bench for ritual washing of dead
mêşin; mêşinî, xuynerm	mülahim	docile, doux	mild, soft, smooth
mifa; feyde	yarar	bénéfice, profit	benefit, profit
mifa jê wergirtin / dîtin	yararlanmak	bénéficier, profiter	to gain benefit from,to profit from
mirk; ewr	gözde beyaz leke	opacité du cristallin	corneal opacity

<mirkek li ser çavê wê ye>	gözünde beyaz bir leke var	il y a une opacité sur son cristallin, elle a du cataracte	an opacity on her cornea, she has a cataract
mirtal; cobel, alîyê teng yê avahîyekê	yan cephe, evin ensiz yüzü	le côté latéral et étroit d'un bâtiment	gable
miştok; darikê cigarê, bask	ağızlık	fume-cigarette	cigarette holder
mormorîk	böğürtlen	mûre sauvage	blackberry
mûzî; mozîk, gupik, gopal	penis ucu	gland du pénis	glans (of a penis)
nag; nage, mey, meya, hêştira mê, deveya mê	dişi deve	chamelle	she-camel
nana kirin; înkar kirin	inkar etmek	dénier	to deny
nanwergerînek; şabok, bistik	eşün	spatule en bois utilisée pour retourner le pain dans le four	a woden spatula to turn over bread while in the oven

Devoka Zaxoyê
di ferhengoka Paul Bêdarî de
- I -

Amadekar: Rênas AWDAL

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
avêtin	atmak	jeter, lancer	to throw
berê	eskiden, önce, önceden	auparavant	before, previously
bêrehim	merhametsiz, şefkatsız	cruel, impitoyable	cruel, merciless
boç	kafa (başın ön üst kısmı)	le sommet du crâne	horn-like prominence of forehead
salwext, salewext	yıllık	annuellement	yearly
şehyane; şayînetî, şahînetî	şenlik, düğün	fête, fête de mariage	party, festival, wedding celebration
derketin	çıkmak	sortir	to go out,
dewlemend; dewletî, heyî	zengin	riche	rich, wealthy
durist	dürüst	honnête, droit	honest, straight, upright,
şêr	aslan	lion	lion
delal	güzel, iyi	beau, bien	handsome, good looking,
diz	hırsız	voleur	thief
gelo; aya, erê	acaba	est-ce	I wonder if , is it?
hinêr, huner	hüner, maharet	art, aptitude	skills
holê; watov, ho	böyle	ainsi	so, thus, as well as
kêm	az	peu	few, little
kûr	derin	profond	deep
mesxere; pêtirank	maskara, şaklabanlık	1. moquerie, 2. ridicule	1. mockery, 2, ridicule jeer
ûşî; gûşî	salkım	grappe	bunch, cluster,
pêşî	1. ön, 2. önce, ilk	1. devant, 2. avant	1. front of, previously, 2. before
tekbîr; tedbîr, tevdîr	tedbir, önlem	précaution, mesure	precaution, plan
tevz; tîz, qerf, qirf, tinaz	istihza, alay	sarcasme	sarcasm,
tevzên xwe pê kirin	alay etmek	se moquer de	to mock s.o.
têr	1. yeter, 2. tok	1. suffisant, 2. rassasié	1. enough, 2. full, satisfied
torî; torik, tûrg, çeqel	çakal	chacal	jackal
çol	1. sahra, çöl, 2. kır, 3. yaban yer	1. désert, 2. campagne, 3. terre non habitée	1. desert, 2. countryside, 3. uninhabitedd
çûn	gitmek	aller	to go
zengil	zil	clochette, sonnette	bell

Termsaziya pizîşkî bi kurdî
- IV -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
endam	organ	membre, organe	organ
endamîk; organîk	organik	organique	organic
endamwer; organîzm	organizma	organisme	organism
azmûngeh	laboratuvar	laboratoire	laboratory
genî	septik	septique	septic
genîbûn; genîtî	septisemi	septicémie	sepsis
xwîngenîbûn; xwîngenîtî	septisemi	septicémie	septicemia
jinpizîşkî; pizîşkîya jinan, jînekolojî	jinekoloji	gynécologie	gynecology
jinpizîşk; pizîşkê jinan, jînekolog	jinekolog	gynécologue	gynecologist
hewdêr	enfektif	infectieux	infective
hinavpizîşkî	dahiliye	médecine interne	internal medicine
hinavpizîşk	dahiliye doktoru, dahiliyeci	médecin spécialiste de médecine interne	internist
mîkrob	mikrop	microbe	microbe
bîyokîmya	biyokimya	biochimie	biochemistry
bîyolojî; zindenasî	biyoloji	biologie	biology
keçel	kel	teigneux	affected with tinea capitis
keçelî	kellik	teigne	tinea capitis
kezebkulî; cegerkulî	hepatit	hépatite	hepatitis
kula reş, kulereş, weba	veba	peste	plague

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**, *Réalisation* : **M. HASSAN**